

KAUNO LOPŠELYJE – DARŽELYJE „VAIVORYKŠTĖ“

AUGINAME IR AUGAME KARTU...

(Praktiniai patarimai auginantiems 1,5 – 3 m. vaikus)

Žmogaus raida vyksta visą jo gyvenimą. Svarbiausi jos pamatai sudedami dar ankstyvoje vaikystėje, todėl labai svarbu, kad kasdienė aplinka ir veikla sudarytų sąlygas sėkmingai vaiko raidai.

1–3 metų vaikas – tai viena didelė ausis, akis, burna ir lytėjimas kartu sudėjus. Taigi, kas būdinga ankstyvojo amžiaus vaikui ir kokios sąlygos užtikrintų sėkmingą vaiko raidą?

1–3 metų vaikas ypač susitelkęs į save, į savo vidinius pojūčius. Mokosi, pažįsta pasaulį stebėdamas, liesdamas, ragaudamas, girdėdamas. Vaiko iki 2 metų intelektas sensomotorinis. Save ir pasaulį jis pažįsta vadovaudamasis tik jutimais. Šiuo laikotarpiu įvyksta keli svarbūs vaiko laimėjimai:

- ✓ Vaikas išmoksta vertikalios stovėsenos.
- ✓ Jis pradeda kalbėti.
- ✓ Apie save pasako „Aš“, o tai yra vadinamosios trejų metų krizės pradžia ir naujo – socialinio – etapo, prasidedančio maždaug nuo 3 metų.
- ✓ Apie 3–4 metus vaiko intelektas tampa priešoperacinis, vystosi prielaidos loginiam, abstrakčiam mąstymui (pvz., vaikas jau pradeda rūšiuoti daiktus, klasifikuoti juos pagal požymius ir pan.).

Socialinė raida. *Vaikas iki 2,5-3 metų yra individualistas, kurio „fokusas“ nukreiptas į save, savo poreikius, pasaulio pažinimą per pojūčius. Kitais vaikais jis domisi jau nuo kūdikystės, tačiau iki 3 metų paprastai dar nesugeba užmegzti sąmoningo dialogo. Net ir stebint mažylių žaidimą matyti, kad jie gali būti šalia, susiglausti, bet žais kiekvienas sau. Tik apie trečiuosius metus prasideda vaiko socialusis laikotarpis, jis pradeda sąmoningiau domėtis kitais vaikais, ieškoti su jais kontakto, užmegzti dialogą.*

Vaiko iki 2,5 metų tikrasis poreikis yra namų aplinka ir ribotas skaičius jam artimiausių suaugusių žmonių. Lopšelinio amžiaus vaikų grupė nuo darželinukų pirmiausia ir skiriasi tuo, kad joje vaikai nežaidžia vienas su kitu, o žaidžia su auklėtojais: stengiasi į save atkreipti auklėtojų dėmesį, kuo daugiau su jomis bendrauti fiziškai ir emociškai, užimti laisvą vietą ant kelių.

Piešimas. Vaiko fiziologinė raida ypač atsispindi vaikų piešiniuose. Jei vaikas nėra mokomas piešti, jis piešia iš vidaus ir jo piešinius galima „skaityti“ kaip elementorių, parodantį, kokioje raidos stadijoje vaikas yra, kaip jis jaučiasi, koks jo santykis su pasauliu ir savimi, ką jis išgyvena. *Nuo 1,5 metų vaikų piešiniai yra abstrakcijos (apskritimai su tašku viduryje, susikertančios tiesės ir kreivės). Apie trečiuosius metus vaikai dažnai piešia „galvakojus“ – didžiules galvas (kukulius), kurios neturi liemens, o galūnių – tik*

užuomazgas. Piešiniu vaikas parodo, kokie procesai vyksta jo viduje. Vaiko iki 6 metų nereikia mokyti piešti ir ypač nėra prasmės tai daryti iki 3 metų. Šiuo metu vaikas tiesiog susipažins su tuo, kas yra spalva, linija, forma, mokysis laikyti rankoje pieštuką ar teptuką, valdyti rankytę, piešimu perteikti savo kūrybinį sumanymą. *Svarbiausia – džiaugsmas, kuris atsiranda kuriant, veikiant kažką kartu su suaugusiu*. Piešiant lavės rankos koordinacija, akies – rankos ryšys, spalvos pojūtis, o vaiko fantazija ir kūrybingumas nebus užgožtas suaugusiųjų parodytais šablonais (kaip turi atrodyti namas arba kokios spalvos turi būti saulė).
Siūloma:

- ✓ Su vaiku liekite akvarelę – iš pradžių naudokite tik kelias spalvas: raudoną ir geltoną – tegu pats vaikas atranda pustonius ir atspalvius, kuriuos galima išgauti iš šių spalvų. Jei vaikas prašo ką nors nupiešti, galite jam pasiūlyti tai daryti kartu: vaikas tegu laiko pieštuką/teptuką/kreidelę, o Jūs apglėbę jo ranką padėkite išgauti norimas formas.
- ✓ Žaiskite bendrą žaidimą, kai vaikas nupiešia liniją, jūs ją pratęsiate, tada jis pratęsia jūsų dalį ir taip toliau.

Kalba. Kalba vystosi labai individualiai. Vieni vaikai pradeda kalbėti gana anksti, nors ir netaisyklingai – skiemenimis, „nukąsdami“ galūnes; kiti ilgai tyli ir po to pradeda kalbėti iš karto vos ne pilnais sakiniais. Kiekvienas vaikas individualus – didžiausias uždavinys yra išlaukti ir nepradėti nerimauti dėl vaiko kalbos ankščiau laiko. Sulaukus dvejų metų ir kelių mėnesių susiformuoja vaiko kalbos priebalsinė sistema: jis dažniausiai taria visus priebalsius, išskyrus vibrantus (kur reikia virpinti liežuvį, pvz., r) ir afrikatus (priebalsius, kurių tarimui reikia sprogstamojo ar pučiamojo elementų, pvz., c, č, ch, dž). Tokio amžiaus vaikai daro daug tarimo klaidų – tai natūralu. *Tik apie trečiuosius metus vaikas paprastai pradeda kalbėti nesudėtingais „telegrafiniais“ sakiniais, sudarydamas juos pats, ne iš atminties.*

Logopedai su vaikais nuo 3 metų dirba tais atvejais, jei kalba visai nesivysto ir tik nuo 4 metų dirba su vaikais, kurie netaisyklingai taria garsus ar turi kitų kalbos sutrikimų. Viskas, ką reikia padaryti per pirmuosius 3 metus, tai sudaryti tinkamą aplinką mažylio kalbai vystytis.

Vaikas kalbėti mokosi pamėgdžiodamas. Todėl vaiko kalbai vystytis ypač svarbu, kad suaugusieji kalbėtusi su juo, kad kalba, kurią jis girdi, būtų taisyklinga ir aiški. Nieko gero, kai suaugusieji su vaiku kalba pamėgdžiodami vaikišką švebeldžiavimą. Su vaiku kalbėkite parinkdami jam suprantamus žodžius, paprastais sakiniais, bet taisyklingai ir aiškiai. *Siūloma:*

- ✓ Kalbai vystytis padeda ir įvairūs žaidimai, dainelės, kurias galite dainuoti, žaisti kartu su vaiku.
- ✓ 1,5 – 2 metų vaikams labai tinka įvairūs čiūčiavimų, mylavimų žaidimai, taip pat žaidimai, skatinantys pažinti savo kūną („Katu, katu, katučių“, „Virė virė košė“), judinant vaiko rankytes, kojytes, pirštelius, sūpuojant.

- ✓ Dainuokite ar deklamuokite paprastus, ritmingus dvieilius ar ketureilius, pasakydami ar išdainuodami vaiko, savo vardą.
- ✓ 2 – 3 metų vaikams labai tinka įvairūs gamtos garsų, gyvūnų pamėgdžiojimai („Kalakutas“, „Višta“, „Pempė“, „Žąsys, „Ratai“ ir pan.), galima bandyti net greitakalbes.

Z. Froidas vaiko iki 1,5 metų raidai **priskiria skonio pojūtį**. Vaikai visko stengiasi paragauti ir taip susipažinti su juos supančiu pasauliu. *Siūloma:*

- ✓ Labai smagus žaidimas, kai galima visko paragauti. Pajusti skirtingus skonius ir išgirsti, kaip įvardijami pojūčiai, kaip vadinasi tai, ką ragaujame. Taip ugdomos daugybė sričių: valgymo taisyklės, kalba, pojūčių suvokimas ir įvardijimas, socialinis bendravimas mimika, gestais ar net žodžiais.

Motorika. Vaiko kalbai vystytis didelės įtakos turi jo motorikos, o ypač smulkiosios, išsivystymas.

Smulkiajai motorikai vystytis labai tinka dainuojamieji, ritminiai pirštukų žaidimai. *Siūloma:*

- ✓ Pradėkite nuo visai paprastų, kur visi pirštukai turi susitikti vienas su kitu, pasisveikinti, kur kiekvienas pirštukas turi savo vardą.
- ✓ Smulkiają motoriką vysto ir vaiko savarankiškumo įgūdžiai: mokymasis pačiam valgyti, nusiprausti rankas, apsirengti.
- ✓ Leiskite vaikui įsitraukti į buitines darbus su jumis – patikėkite, jam nėra nieko smagiau kaip kažką veikti kartu: šluostyti dulkes, šluoti grindis, tvarkyti žaislus. Tokia veikla vysto ir vaiko smulkiają motoriką (o per tai – kalbą), pojūčius ir sensoriką, leidžia pažinti pasaulį ir būti jo dalimi.
- ✓ Tinka ir visi paprasti kūrybiniai darbeliai – lipdymas iš molio, vaško, druskos tešlos, bandymas verti karoliukus ir pan. Visiškai pakaks, jei vaikas parutulios medžiagą rankytėse, pabandys susukti iš jos gyvatėlę ar rutuliuką, pauostys, susipažins su faktūra, ir čia jo dėmesys pasibaigs. Tai visiškai normalu tokio amžiaus vaikui.

Dėmesį 2 metų vaikas išlaiko iki 15 minučių, todėl būkite orientuoti į procesą, ne rezultatą.

- ✓ Apie trečius metus vaikui patinka minkyti, maigyti, suploti, ištempti, susukti, supjaustyti lipdymo medžiagas. Atsiranda geresnis akies – rankos ryšys: vaikas jau gali kontroliuoti, ką piešia, tapo, lipdo, nors realių dalykų jis dar nevaizduoja.
- ✓ Trejų metų vaikui jau galima duoti neaštrias žirkles ir leisti kirpti, jis jau nori konstruoti iš įvairių medžiagų, jas rišti, lipdyti, tvirtinti. Neaštriu peiliu galima leisti vaikui padėti supjaustyti obuolį, kriaušę pyragui.

Kad tinkamai formuotųsi vaiko kūnas, raumenys, pusiausvyra (stambioji motorika), siūloma:

- ✓ sukurkite erdvę jam būti ir aktyviai judėti gryname ore. Trečiųjų metų vaikas jau gali išmokti važinėti triratuku, džiūgauja galėdamas nusileisti čiuožyne, suptis. Labai svarbu, kad erdvėje, kur vaikas žaidžia, būtų įrengimų vaiko pusiausvyrai lavinti (pvz., buomas, takelis iš kelmų), kulbių, kurias jis galėtų ridenti.
- ✓ Leiskite vaikui bėgti: dvejų metų vaikas nepargriuvęs jau gali nubėgti 5 metrus, trejų – dar daugiau. Tačiau kol kas vaikas bėgdamas remiasi visa pėda į žemę, todėl jam vis dar nelengva. *Nebijokite, kad vaikas nukris – tik taip formuojasi vaiko savisauga, jis geriau pažįsta savo kūną ir jo galimybes.* Geriau parinkite saugią vaiko judėjimui vietą (aptvertą, izoliuotą nuo pavojingų objektų, su minkšta žolės ar žemės danga) ir joje leiskite vaikui judėti laisvai.

Dvimetis jau bando pašokti, bet dar nemoka atsispirti nuo žemės (jo kulkšnių kauliukai dar nesusiformavę, o tai lemia spyruokliuojančių judesių atsiradimą):

- ✓ Leiskite vaikui šliaužti, ropoti, pačiam pralįsti pro užkardas (pvz., spragą tarp tvoros ir krūmų), mokytis bėgti kaitaliojant bėgimo tempą, bėgant staigiai sustoti ir apsisukti.
- ✓ Galite kartu ridenti kamuolį vienas kitam, paspirti kamuolį, bandant pataikyti į plačius vartus. Vaikas jau gali abiem rankomis pagauti mestą kamuolį, jei jis mestas metro atstumu.
- ✓ Motoriką lavina net paprasčiausias dalykas – lipimas laiptais. 2 metų mažylis lipa laiptais aukštyn, o 2,5 – jau geba pristatomu žingsniu nulti ir žemyn. 3 sulaukęs vaikas aukštyn – žemyn lipa lengvai, keisdamas kojas ir dažniausiai nesilaikydamas. *Galioja principas: jeigu nori, kad vaikas kažką darytų, turi daryti tai pats!* Kiek pavyks tvarkingai – kitas klausimas, bet nuo kažko juk reikia pradėti?
- ✓ Galima pasigaminti knygas, kuriose ant kiekvieno lapo būtų priklijuoti skirtingo reljefo gabaliukai. Vartant, liečiant ir aptariant veiksmus ir pojūčius, lavinsis daugybė sričių: smulkioji motorika, jutiminiai įgūdžiai, įvardijant skirtumus ugdoma kalba, mąstymas ugdomas lyginant ir jaučiant skirtingus paviršius.
- ✓ Lytėjimo poreikiui patenkinti ir ugdyti labai tinkamos priemonės: dažai pirštukams, molis, smėlis. Piešiant pirštukais bus lavinama ne tik smulkioji motorika, bet ir spalvų skirtumų suvokimas, veiksmo ir pasekmės ryšys, taip pat pasitenkinimas išreiškiant save.
- ✓ To paties amžiaus vaikas jau gali pratintis laikyti puoduką abiem rankomis ir gerti iš jo. Taip pat nusiplauti rankas, nusirengti prieš miegą (jei suaugęs atsagsto sagas) ir tvarkingai susidėti drabužius, pabandyti apsivilkti marškinėlius, apsimausti kojinaites, susitvarkyti savo žaidimo vietą.

- ✓ Tvarykite kartu („aš įdedu vieną žaislą į dėžę, tu – kitą“), bet nedarykite visko už vaiką. Sudarykite sąlygas vaikui būti savarankiškam, kiek leidžia jo amžius, ir išgyventi džiaugsmą, kuris apima vaiką, kai jam pirmą kartą pavyksta kažką padaryti pačiam. skirtumų suvokimas, veiksmo ir pasekmės ryšys, taip pat pasitenkinimas išreiškiant save.

Pasakos. Vaikams iki 3 metų gana sudėtinga sukaupti dėmesį tiek, kad išklaustų pasaką nuo pradžios iki galo. Net jei ji visai paprasta ir trumpa. Nenusiminkite – tai visiškai normalu. Pačios paprasčiausios (ritminės, gyvulinės) liaudiškos pasakos („Vištytė ir gaidelis“, „Vilkas ir ožiukai“ ar „Ropė“) pradedamos sekti vaikams nuo 2,5 – 3 metų. Ir tai ne visi trimečiai gali jas išklausti. *Siūloma:*

- ✓ Su dvimečiu pradėkite nuo visai paprastų savo kūrybos pasakaičių, kurios atspindėtų realius vaiko gyvenimo faktus: pvz., „kartą gyveno mažas berniukas Jonukas, kuris turėjo mamytę Ingą ir tėvelį Marių. Taip pat jie turėjo katinėlį Rainakėlį ir visi kartu gyveno gražiame baltame namelyje...“.
- ✓ Jei ir tai bus per sunku – tiesiog pasitenkinkite švelnia ir gražia lopšine, niūniuojama prieš miegą.

Žaidimai. Žaidimas – bendra vaiko ir suaugusiojo komunikacinė veikla. Žaidime visuomet vyksta veiksmo, daikto ir žodžio sąveika. Tai ugdo judėjimo, kalbinius, mąstymo įgūdžius. Vaiko, iki 2,5 – 3 metų žaidimai yra individualūs, nukreipti į pasaulio ir savęs pažinimą per pojūčius. Kai vaikas liečia daiktą, medžiagą, iš šio santykio atsiranda pojūtis. Pojūtis praplečia vaiko patirtį, skatina tyrinėjimo procesą. Informacija, atėjusi iš pojūčių, yra „apdorojama“. Taip ateina suvokimas. Kad suvokimas būtų teisingas, informacija, kilusi iš pojūčių, turi būti tikra, t.y. pojūčiai neturi būti apgaunami (pvz., atrodo kaip medis, o iš tikrųjų plastikas). Gerai išvystyti vaiko pojūčiai ir sensorika turi didelės įtakos besivystančiam mąstymui, emociniam intelektui. Todėl svarbu, kad vaiko aplinkoje būtų kuo įvairesnių natūralių medžiagų, kurias vaikas galėtų liesti, uosti, girdėti, matyti, rūšiuoti ir lyginti. *Siūloma:*

- ✓ Komodoje gali būtų sudėta: įvairios natūralios medžiagos (lino, šilko, kartūno, vilnos) skiautės, megztos juostelės, virvelės, įvairaus dydžio nugludinti medžio pagaliukai, akmenukai, į seną dėžutę sudėti stiklo rutuliukai ir didesni gintaro gabaliukai, kaštonai, fetro skrybėlės, nenaudojamos skaros ir šalikai, siūlų kamuoliukai (dėl praktiškumo jie gali būti apvelti vilna). Vaikui bus pats įdomiausias žaidimas visus šiuos daiktus ištraukti, žiūrinėti, dėlioti, fantazuoti, sugalvojant netikėtus jų panaudojimo būdus.
- ✓ Duokite vaikui medžio šakelių, plokščių akmenukų, dangtelių ir kitų dalykų, kurie žaidime pakeistų tikrus daiktus, lyg būtų lėkštės, pyragėliai, vaisiai.

Vaiko žaidimai gali būti įvairiausi: bėgimas ratu iki galvos apsvaigimo, nukritimo, žaisti akimis dairantis į visas puses. Daug žaidimų prasideda nuo netikėto efekto, atsitiktinio

veiksmo. Treptelėjimas, stovint baloje, pliaukštelėjimas per vandenį, vandens ir smėlio pilstymas, smėlio bėrimas tarp pirštų, sviedinio spardymas, judėjimas muzikos ritmu. Vaikai supranta, kad patys gali veikti, keisti ir stengtis, mokytis daryti vienus ar kitus dalykus, išbandyti visus būdus. *Siūloma:*

- ✓ Teikia daug džiaugsmingų išgyvenimų žaidimai su kaladėlėmis ir „Lego“ žaislais. Juos žaidžiant lavėja kūrybiškumas ir smulkioji motorika, jei kartu žaidžia keli vaikai, gerėja ir bendravimo įgūdžiai.
- ✓ Klausomės ir įvardiname tai, ką girdime. Juk klausiamo mažylio: ką sako katytė, o šuniukas? Lygiai taip pat galima klausti „kaip beldžiam į duris?“, „kaip ūžia skalbimo/indų plovimo mašina?“, „kaip švilpia vėjas?“ ir pan. Plečiasi vaiko žodynas, „aštrėja“ pastabumas.
- ✓ Skaičiuokite, parodykite raideles, formas, spalvas, tačiau jokių būdų nesimokykite! Tegul tai būna natūrali jus supančio pasaulio aplinka, kuri yra įvardinama. Sakykite ne „paduok man servetėlę“, o „paduok man žalią servetėlę“ ir pan. Lipam laiptais ir skaičiuojam, valgom razinas - vėl skaičiuojam ir t.t. ir pan: vienas, du, trys... Pamažu mokomės skaityti – rodome, kur kokios raidelės ant sienos?
- ✓ Ką nors moka? Na, tik *ėns, diu, tys!* Bet esmė ta, kad neuronų jungtys kibirkščiuoja, kibirkščiuoja.
- ✓ Dainuokite, klausykite CD. Šokite! Visi! Greitai vaikai pradės kartoti melodijas bei, žinoma, judesius!
- ✓ Turėkite pakankamai žaislų. Kas yra „pankankamai“? Puodai, šaukštai, lėkštės, kojinės, makaronai ir visa kita kas yra aplink!
- ✓ Lesikite žaisti su bėgančio vandens srove.

Trečiaisiais gyvenimo metais vaikai pradeda žaisti su bendraamžiais, mokosi derinti veiksmus, laikytis tam tikros tvarkos, normų. Žaidimo varomoji jėga - nauji išpūdžiai. Pagal savo patyrimą vaikas į žaidimą pradeda įtraukti ir įvairias priemones. Pedagogo vaidmuo čia – skatinti žaidimą su naujomis priemonėmis, žaislais-pakaitalais, skatinti pamėgdžioti, tapti kažkuo, elgtis įsivaizduojamoje situacijoje. Labai svarbus uždavinys yra skatinti vaikus pasitelkti drąsą rizikuoti, siekti patirti sėkmę, pajusti, kad svarbiausia - pats žaidimo procesas, o ne jo rezultatas.

Leiskite vaikui bent trumpam pažaisti vienam šalia jūsų. Vaiko nereikia užimti kiekvieną minutę – tyrinėjimo ir atradimo žaidimai taip įtraukia, kad veiklos užtenka kelioms dešimtims minučių.

Apie trečius metus vaikas pradeda žaisti vaizduotės žaidimus: lyg būtų mama, tėtis, vairuotojas, gydytojas; geba apsimesti katyte, šuniuku ar zuikučiu. Žaisdamas atlieka ne tik realius veiksmus su daiktais, bet ir tariamus (valgo, verda valgį, plauna, remontuoja, miega ir pan.). Žaisdamas atkuria ir

anksčiau matytus, išgyventus įspūdžius. Žaidimu parodo, kaip suvokia ir supranta tą informaciją, kurią gavo stebėdamas aplinką, suaugusius žmones. Kol kas tokio amžiaus vaikas *žaidžia vienas ar greta kitų. Siūloma:*

- ✓ Pasirūpinti, kad trimetis turėtų įvairių daiktų (skrybėlių, gydytojo chalata, prijuosčių, raiščių), kurie palengvintų jam vaidmeninius žaidimus.

Tačiau nereikia supirkti „gydytojo“, kirpyklos“ ar kitokių rinkinių. Apie trečius metus, vaikas puikiausiai medžio pagaliuke gali „pamatyti“ šukas, termometrą, o tai kur kas geriau lavina jo vaizduotę nei žaidimas su iki galo išbaigtais žaislais.

Saugumo jausmas. Iki 3 metų vaikams labai svarbus saugumo jausmas, kurį puoselėja garantuota, aiški, įprasta, pasikartojant dienos eiga. Galimos palankių emocijų strategijos:

- ✓ Reikia laiko. Ankstyvojo amžiaus vaikai reikalauja daug dėmesio. Tad siūloma atliekant visas veiklas drauge su vaiku neskubėti, mėgautis tuo, ką darote ir išnaudoti kiekvieną akimirką pasikalbėti – netgi keičiant sauskelnes.
- ✓ Svarbu būti patikimam. Vaikai turi žinoti, kad suaugusiuoju galima pasitikėti, pravirkus visada sulaukti pagalbos, kad laikomasi duoto pažado.
- ✓ Svarbu net ir kasdienės rutinos metu elgtis pagarbiai su vaiku. Net keičiant sauskelnes įspėti apie tai juos, paprašyti pagalbos tame procese. Tai padės vaikui teigiamai vertinti save.
- ✓ Būtina išgirsti ir atsiliepti į visus vaiko poreikius. Žodžiais išreikšti susirūpinimą – net jei vaikai nesuvokia prasmės, jie supranta intonaciją. Vaikui reikia padėti įvardinant jo emociją ir pasiūlant bendrai ieškoti sprendimo, siekiant nusiramavimo.
- ✓ Svarbu pritaikyti kasdienę rutiną vaiko poreikiams. Pamaitinti, kai jis alkanas, palaukti kol baigs žaidimą prieš pakeičiant sauskelnes.
- ✓ Realiai vertinti vaiko elgesį. Tikėtis iš vaiko tokio elgesio, kokį diktuoja jam jo patirtis. Pvz.: mažiesiems pešantis dėl to paties žaislo nenustepti, kad jie dar nemoka susivaldyti. Pasiūlyti daugiau žaislų.
- ✓ Jei yra galimybė, pasiūlyti vaikams daryti sprendimus. Pavyzdžiui rinktis iš dviejų, kurio vaisiaus norėtų paskanauti. Taip vaikas pasijunta gerbiamas.
- ✓ Įspėti vaikus prieš suaugusiems išeinant trumpam iš patalpos. Tai vaikams padės išvengti neigiamos emocijos, kad suaugęs dinga. Žinodami kur yra suaugęs, vaikai mažiau jaudinsis ir ieškos.
- ✓ Labai svarbus suaugusiųjų pavyzdys. Parodyti vaikui, kaip galima apkabinti kitą, kaip valgyti, kaip žaisti. Labai svarbu mokyti išgyventi ir suprasti emocijas. Supykus nedrausti, o įvardinti, ką vaikas

jaučia ir pasiūlyti sprendimo būdą, kad vėl būtų ramu ir saugu. Taip pat labai tikslinga šeimoje žaisti atsisveikinimo žaidimą, atrasti savo ritualą. Pedagogas, žinodamas ritualą, padės vaikui lengviau išgyventi atsiskyrimą.

- ✓ Socialinėje raidoje svarbu, kad vaikas jaustųsi saugus. O saugus jis jaučiasi tuomet, kai jį supa pažįstami žmonės. Vaikai tarpusavyje dažnai elgiasi agresyviai, jie taip elgiasi dėl to, kad jaučiasi nesaugūs. Mažylis pats žino, kad yra neprognozuojamas, tai pat nežino, ko tikėtis iš to kito mažylio. Labai gerai, kai auklėtoja, kuria vaikas pasitiki, žaidimo metu būna šalia, tuomet po truputį ir vaikai ima pasitikėti vienas kitu, kartu žaisti.

Reikia atkreipti dėmesį, kad visi mažieji iki trejų metų nori viską išmėginti ir elgtis, žaisti būtent taip, kaip kitas. Čia praverčia suaugusiojo palaikymas ir pamokymas būti kantriam, savarankiškam, parodymas, kas gera, o kas bloga.

Trejų metų krizė

Mažylio savasis „Aš“ susiformuoja apie pirmuosius tris metus. Pedagogų uždavinys - padėti vaikui suvokti, kad jis yra, buvo ir bus, padėti numatyti veiksmus į priekį.

Siūloma:

- ✓ Labai smagūs ir svarbūs „vardo“ žaidimai, kuriuose girdi ir mokosi reaguoti į savo vardą. Pvz.: slėpynės, kaip vaikai uždengiami skraiste ir jų ieškoma, o nutraukus skraistę - surandama.
- ✓ Gera priemonė veidrodis, juo vaikas mokosi pažinti ir identifikuoti save.
- ✓ Labai smagus žaidimas, kai dainuojama lopšinė ar daina, o į jos tekstą įtraukiamas vaiko vardas.

Kai tik vaikas pirmą kartą suvokia esąs „Aš“ (tai įvyksta maždaug nuo 2,5 iki 3 metų), prasideda naujas laikotarpis, psichologų vadinama trejų metų krize arba dar įvardijamas „spyriojimosi periodu“.

- ✓ Vaikas apie save pradeda kalbėti pirmuoju asmeniu, nebetapatina savęs su aplinkiniu pasauliu.
- ✓ Prieštaraudamas, spyriodamasis, nesutikdamas vaikas geriausiai supranta savo „Aš“ atskirumą.
- ✓ Per „ne“ vaikas tarsi suvokia: „čia esu aš, o čia – likęs pasaulis“.
- ✓ Iš kitos pusės, savęs atskirtumo nuo pasaulio suvokimas žadina vaikui ir nesaugumo jausmą.
- ✓ Vaiko elgesys tampa kontraversiškas: bundantis „Aš“ reikalauja įtvirtinti savo savarankiškumą, tačiau kartu savęs atskirtumo suvokimas kelia nesaugumo jausmą.

Kaip elgtis su vaiku per trečiųjų metų krizę?

Pirmiausia apsišarvuokite begaline kantrybe, supratimu ir meile. Suaugusiojo uždavinys šiuo laikotarpiu – švelnus, bet tvirtas nustatant ribas ir taisykles.

Galioja keli svarbūs principai:

- ✓ **Nustatykite vaikui aiškias ribas ir taisykles.** Apmąstykite ir tvirtai nuspręskite, kas vaikui yra gerai, o kas ne. Čia galima vadovautis pačiu paprasčiausiu principu: gerai ir galima tai, kas nekenkia pačiam vaikui, kitiems žmonėms ir supančiai aplinkai. Taisykles nustatinėkite ramiai, su aiškiu įsitikinimu ir apsisprendimu. Iš pirmo žvilgsnio paprasta taisyklė „nustatykite vaikui ribas“ gali skambėti labai kietai ir autokratiškai. Bet taip nėra. Ribų bei taisyklių turėjimas leidžia vaikui jaustis emociškai saugiam. Kad vaikas jaustųsi saugus, jis turi būtinai į kažką atsiremti. Negimę kūdikiai įsiremia į mamos pilvo sienelę ir jausdami ją jaučiasi saugūs, kūdikis jaučiasi saugus vystyklusose, o paaugusiam vaikui saugumo jausmą kelia aiškus ribų suvokimas.
- ✓ **Būkite vieningi.** Mamos ir tėčio sprendimai turi būti vieningi ir nenuginčijami. Čia jūs turite veikti išvien ir neleisti vaikui pajauti, kad kuriuo nors vienu iš jūsų galima manipuliuoti. Spręsdami būkite nuoseklūs ir pastovūs. Taisyklės turi būti vienodos visiems ir visais gyvenimo atvejais. Jos negali būti keičiamos, priklausomai nuo Jūsų nuotaikos, nuovargio ar to, kad namuose yra svečių. Jei norite, kad vaikas kažką darytų, patys tai darykite ir atvirkščiai. Ir nepamirškite, kad tai negali būti deklaratyvu. *Jūsų žodžiai, veiksmai turi sutapti su Jūsų mintimis ir jausmais.*
- ✓ **Nebūkite per daug įsitempę.** Kartais (labai retai) „nepastebėkite“, kai vaikas nusižengs Jūsų nustatytoms taisyklėms. Taip leisite vaikui pajusti nedidelę pergalę ir leisite vystyti jo asmenybei.

Tokio amžiaus vaikui lavinimas reiškia Jūsų sąmoningą buvimą kartu su juo, bendravimą ir sudarymą sąlygų pažinti jam, jį supantį pasaulį. Svarbiausia - ką darote Jūs kartu su savo vaiku ir kiek skiriate laiko savo vaikui?!

Lopšelio grupių pedagogai niekada neatstos augimo namie su mama ir tėčiu, bet stengiasi sukurti saugias, tikslingas ir kūrybiškai ugdančias sąlygas vaikui augti, pažinti pasaulį, įgyti naujų įgūdžių.

Parengė Rasa Ratkevičienė, pagal strp. rinkinį: www.ikimokyklinis.lt
